

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:1471

av Barbro Westerholm m.fl. (FP)

En utvecklad och förtydligad LSS-lagstiftning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett statligt huvudmannaskap för hela området som berörs av lagen om stöd och service, LSS, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att i lag förtydliga rätten till assistansersättning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett system med individuell personlig budget med bland annat kontantstöd för personlig assistans och tekniska hjälpmedel och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Folkpartiet liberalerna har varit pådrivande vid flera viktiga reformer för delaktighet och jämlikhet för personer med funktionsnedsättning, inte minst LSS-reformen. Sedan LSS (lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade) tillkom 1994 har många människor fått en högre livskvalitet. Denna rättighetslagstiftning har bidragit till att ge personer med funktionsnedsättningar möjlighet att leva ett liv som andra och ökat möjligheterna att delta i samhällslivet.

Trots en kraftig kostnadsutveckling sedan starten framkommer i utredningen av assistansersättningens samhällsekonomiska effekter (Socialstyrelsen 2008 131 27) att personlig assistans ändå är en kostnadseffektiv åtgärd som därför borde utökas till fler. Förutom att ge personer med funktionsnedsättning ett värdigt liv som kan fyllas med mening skapar personlig assistans arbetstillfällen för unga, personer med invandrabakgrund och andra personer som har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Den har även bidragit till att personer med funktionsnedsättning kommit in på den öppna arbetsmarknaden.

År 2005 övergick Försäkringskassan till en sammanhållen statlig myndighet med nya möjligheter att få enhetliga arbetsrutiner och tillämpningar.

Idag är kommunerna huvudmän för LSS-insatserna, med undantag för personlig assistans där ansvaret är delat mellan stat och kommun. Staten har dock huvudmannaskapet för assistans till personer med omfattande behov, vilket innebär att både finansiering och behovsbedömning görs av Försäkringskassan. Den enskilde har därefter frihet att välja mellan kommunen och andra aktörer som utförare.

Folkpartiet liberalerna ser stora fördelar med ett samlat statligt huvudmannaskap för hela LSS. De personer som är berättigade till insatser enligt LSS har omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar som medför ett stort behov av stöd och service under resten av livet. De behöver ett system som är stabilt och tillförlitligt under många decennier och inte hela tiden förändras på grund av demografiska toppar och dalar eller andra kortsiktiga överväganden.

Ett statligt huvudmannaskap skulle innebära att den enskilde kan lita på att ett beslut om stödinsatser utgår från hans eller hennes behov och inte beror på kommunens utbud av serviceformer, det ekonomiska läget i kommunen eller andra lokala prioriteringar. Ett statligt huvudmannaskap förenklar också i ambitionen att ge personer med funktionshinder valfrihet mellan olika insatser och utförare av insatserna. Kommunen blir en utförare bland andra, och har inte längre några incitament att styra personer till den ena eller andra stödformen.

Ett förstatligande av LSS skulle ge brukaren möjlighet att välja andra leverantörer av LSS-insatser än kommunen. Man kan även bo i en kommun och ha daglig verksamhet, korttidsvistelse eller någon annan insats i en annan kommun. Valmöjligheten alstrar konkurrens, vilket bidrar till bättre kvalitet. Det blir också enklare för brukare att flytta. Hjälpbehoven behöver inte, som i dag, omprövas när du byter kommun. Den ökade makt som många brukare fått när det gäller att välja leverantör av andra välfärdstjänster borde rimligtvis komma även LSS-berättigade till del. Att själv få välja vem som ska hjälpa till med personliga behov är en självklarhet för vissa brukare – bl.a. de med personlig assistans – men borde vara det också för brukare som har andra LSS-insatser. Detta är särskilt viktiga insatser för barn, unga och åsrika personer. Folkpartiet liberalerna håller samman hela människan liksom politiken.

I juni 2009 föll en dom i Regeringsrätten, som har fått omfattande negativa konsekvenser för många personer med funktionsnedsättning. I domen snävar Regeringsrätten in begreppet grundläggande behov till att enbart gälla ”sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där personen med funktionsnedsättning måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges”. Detta

innebär i praktiken att handläggaren bedömer vad som är privat, känsligt och när det finns ett särskilt intresse att själv få bestämma och inte den enskilde själv. På detta sätt fråntas individen rätten att fatta beslut om det som är mest privat, vilket i högsta grad torde kränka den personliga integriteten.

Precis som Försäkringskassan har Regeringsrätten också en restriktiv bedömning av de grundläggande behoven i LSS. Delaktighet i samhällslivet, självbestämmande och jämlikhet i levnadsvillkor som var ledord vid tillkomsten av LSS hamnar nu helt i skymundan. En grundbult i LSS återfinns i 7 § där individens rätt till goda levnadsvillkor lagfästs. Begreppet ”goda levnadsvillkor” innebär att en persons livssituation ska jämföras med en person utan funktionsnedsättning, man ska kunna leva som andra. I förarbetena till LSS står att en sammanvägning av medicinska, sociala och psykologiska faktorer ska göras. Det krävs en helhetssyn. Försäkringskassans och Regeringsrättens tolkning visar dock på det motsatta.

FN:s internationella konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning antogs av Sverige hösten 2008. I artikel 3 i denna konvention ligger principerna om icke-diskriminering, fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället, lika möjligheter och principen om individuellt självbestämmande innefattande frihet att göra egna val samt enskilda personers oberoende. Genom Försäkringskassans och nu senast genom Regeringsrättens prejudicerande men också senare domar diskrimineras personer med funktionsnedsättning vad avser möjligheten att bilda familj, att arbeta och att leva ett liv i övrigt som är jämlikt andra. Den nya tolkningen av LSS kring tolkning av de grundläggande behoven går stick i stäv mot FN-konventionen.

För att garantera personer med funktionsnedsättning deras mänskliga rättigheter måste rätten till arbete, att bilda familj och leva jämlikt förtydligas i LSS. Med utgångspunkt från Försäkringskassans fortsatt alltmer restriktiva bedömningar vad beträffar grundläggande behov enligt 9 a § LSS finns det anledning att tydligare definiera vad vi menar med grundläggande behov. Detta för att bibehålla lagens intentioner.

Alla system kan missbrukas, och alla system behöver kontrollfunktioner. Arbetet mot fusk och felutnyttjande bör fortsätta, men fokus behöver skifta. Regler och kontroller bör inriktas mer på att avslöja oseriösa aktörer och kriminell verksamhet och mindre på detaljreglering och åtstramningar för personer med ett faktiskt behov av stöd.

Folkpartiet liberalerna har accepterat uteblivna och låga uppräknings av schablonersättningen för assistans de senaste åren, eftersom det har pågått ett arbete med att reformera ersättningssystemet så att det blir rättvist, rättssäkert, förutsägbart och långsiktigt hållbart. Det arbetet behöver återupptas.

Vikten av valfrihet för personer med funktionshinder diskuteras just nu på många håll i Europa. När LSS och LASS (lagen om assistansersättning) infördes 1994 var Sverige pionjär. I dag har utvecklingen gått framåt även i andra EU-länder och diskussionen om hur individernas valfrihet ska garanteras är högaktuell. Ett individuellt ”peng-system” är en vanlig och – för många – självklar lösning. Storbritannien har sedan 1990-talet ett nationellt system för en serviceersättning till personer med funktionshinder. Tyskland införde vid årsskiftet en lagstadgad rätt till en individuell personlig budget med bland annat kontantstöd för personlig assistans och tekniska hjälpmedel.

En förutsättning för att uppnå valfrihet och självbestämmande i stödet är en finansierings- och beslutsinstans som är tydligt och fullständigt skild från utförare av insatserna. Genom LASS har detta förverkligats på området personlig assistans, vilket inneburit en verklig valfrihet och reella möjligheter att genom konsumentmakt ställa krav på insatsen. En sådan modell skulle med fördel kunna användas för samtliga LSS-insatser.

Barbro Westerholm (FP)

Bengt Eliasson (FP)

Christina Örnebjär (FP)

Emma Carlsson Löfdahl (FP)

Erik Ullenhag (FP)

Tina Acketoft (FP)

Christer Nylander (FP)

Birgitta Ohlsson (FP)